

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Open Access Refereed e-Journal & Refereed & Indexed

Article Type Research Article *Accepted / Makale Kabul* 07.12.2019
Received / Makale Geliş 04.10.2019 *Published / Yayınlanma* 10.12.2019

HATAY SAĞLIK HİZMETLERİ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN MANEVİ DESTEK ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

EVALUATION OF HATAY VOCATIONAL SCHOOL OF HEALTH SERVICES STUDENTS' SPIRITUAL SUPPORT PERCEPTIONS

Öğr. Gör. İlyas KÜÇÜK

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri MYO, Hatay / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0002-9768-3770

Öğr. Gör. Abdullah DADAK

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri MYO, Hatay / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0000-0002-6490-9235

Dr. Öğr. Üyesi Berna HAMAMCI

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri MYO, Hatay / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0003-3411-2935

Öğr. Gör. Dr. Güneş AÇIKGÖZ

Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay Sağlık Hizmetleri MYO, Hatay / TÜRKİYE,
ORCID: 0000-0001-9118-3153

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1617>

Reference: Küçük, İ., Dadak, A., Hamamcı, B. & Açıkgöz, G. (2019). Hatay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin manevi destek algılarının değerlendirilmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(46), 3920-3925.

ÖZET

Sağlık bakımı uygulamasında kabul edilen en kapsayıcı yaklaşım türü bütüncül (holistik) yaklaşımdır. Bütüncül yaklaşıma göre birey fiziksel, duygusal psikolojik, sosyo-kültürel ve manevi boyutlarını içinde barındırmaktadır. Bu boyutlar birbiriyle ilişki içerisinde ve bu boyutlar birbirine bağımlı olan durumlardır. İnsanın sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için bu gereksinimlerinin tanımlanması ve karşılanması gerekmektedir.

Manevi bakım, psiko-sosyal rehabilitasyon çalışmalarının büyük ve önemli bir kısmını kapsamaktadır. Manevi bakım bireylerin kederli, üzüntülü, yalnızlık korkusu ve ümitsizliğe düşmüş hallerinde, aniden gelen hastalık, ameliyat, sakatlık, doğal afetler, aniden gelen krizler veya yaşlılık gibi durumlarda bireylerin yanlarında olarak onlara dini ve sosyal anlamda destek sağlayabilmektir. Ayrıca bireylerin olası soru ve sorunlarına yardımcı olarak da onların ibadetlerini yerine getirebilmeleri için danışmanlık yapmak olarak açıklanmaktadır.

Yapılan çalışmanın evrenini Hatay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden 198 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmaya katılanların %66.7'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. %62.6'sı manevi destek konusunda bilgisinin olduğunu, %79.8'i daha önceden hiç eğitim almadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %92.4'ü manevi desteğin gerekli olduğunu ifade etmişler, %91.9'u manevi desteği önemsediklerini, %79.3'ü ise hastalarına manevi destek uyguladıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmada; öğrencilerin yarısının manevi destek konusunda bilgisinin olmadığı, büyük bir çoğunluğun da manevi destek konusunda eğitim almadıkları fakat hastaların pratikte iyileşmelerine katkı sağlayabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

¹ Bu çalışma, 6-8 Eylül 2019 tarihlerinde Şanlıurfa'da düzenlenen 1. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar ve Araştırmalar Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Manevi Destek, Öğrenci, Manevi Bakım.

ABSTRACT

The most comprehensive approach adopted in health care practice is the holistic approach. According to the holistic approach, the individual has physical, emotional, psychological, socio-cultural and spiritual dimensions. These dimensions are interrelated and interdependent. In order to maintain a healthy life, these needs must be defined and met.

Spiritual care covers a large and important part of psycho-social rehabilitation. Spiritual care is to be able to provide religious and social support to individuals in situations such as illness, surgery, disability, natural disasters, sudden crises or old age in cases of grief, sadness, fear of loneliness and despair. It is also described as advising individuals to help them to carry out their worship by assisting with their possible questions and problems.

The universe of our study consists of 198 students who are accepted to study in Hatay Vocational School of Health Services. In the study 66.7% of the participants were female. 62.6% of the participants stated that they knew spiritual support and 79.8% of the participants stated that they had never received any training before. 92.4% of the participants stated that spiritual support was necessary, 91.9% of the participants stated that they care about spiritual support, 79.3% stated that they applied moral support to their patients.

In the study, it was concluded that half of the students did not know about moral support, majority of them did not receive training in spiritual support, but they could contribute to the improvement of patients in practice.

Keywords: Spiritual Support, Student, Spiritual Care.

1. GİRİŞ

Dinden bağımsız olarak veya dini kavramlardan ayrılmış olarak maneviyat anlayışının kavranmasıyla birlikte, bu alanda oluşan farkındalık kendisini farklı alanlarda da göstermeye başlamıştır. Çeşitli alanlarda uygulanan manevi bakımın bireylere olumlu şekilde etki etmesi manevi bakımın günümüzdeki değerini artırmıştır. Manevi bakım, bireylerin dini ve hayata bakış açılarına dair düşünceleriyle ilişkili kişinin yaşadıklarını anlamlandırma sürecinde profesyonelce bir yardım ve uzmanca bir destek olarak güvenilir bir uygulama mahiyetinde yapılan danışmanlıktır (Karagül, 2012).

Kişilerin kendilerini çaresiz hissettikleri ve desteğe en çok ihtiyaç duydukları yer olan hastaneler, manevi destek hizmetlerinin uygulanması gereken öncelikli yerler arasında yer almaktadır. Hastalık sürecini stressiz, daha rahat geçirebilmek amacıyla maneviyatın ve manevi bakımın uygulamalara dahil edilmesiyle birlikte hastalar, hasta yakınları ve hastane personellerinin olaylara olumlu bir bakış açısı kazandırılması önemlidir. Hastane kapsamında hastalar, hasta yakınları ve hastane personelleri; her biri ayrı olarak zorlu süreçler yaşamaktadırlar. Hastaların hastalık seviyelerine göre ya da kişilerin hayata ve olaylara bakış açılarına göre bu süreç şekillenmekte, çevresinde ki aile ve dostlarından ilgi ve sevgi, hastane personellerinden umut ve anlayış gibi manevi destek ihtiyaçları beklemektedirler (Esendir, 2016). Manevi bakım, tıbbi ve alternatif bakım hizmetlerinin önemli bir parçasını meydana getirmektedir. Özellikle kronik hastalığı olanların, kalıcı sakatlığı olan hastalara ve yaşlılığın meydana getirdiği sağlık sorunlarına yönelik bakımın önemli bir parçasıdır (Mollaoğlu, 2013).

Ülkemizde yapılan iki araştırmaya göre, hastane ortamında hasta ve hasta yakınları için manevi bakım ve destek konusunda ihtiyaç duyulmakta fakat bu ihtiyaç karşılanamamaktadır (Ergül ve Bayık, 2004; Sülü, 2006).

Manevi bakım ve destek, hastanelerde hasta ve hasta yakınları için bir ihtiyaç olmasına rağmen mevcut uygulamalarda bu ihtiyaçlar karşılanamamaktadır.

2. YÖNTEM

Yapılan araştırmada, kurumsal etik kurulun onayını aldıktan sonra Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Hatay Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu'nda bulunan öğrencilere anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Anket formunun ilk bölümü öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinden, ikinci bölümü ise ilgili literatürler taranarak yaşlı istismarına ve ihmaline yönelik 18 maddeden oluşmaktadır. Anketler; Anestezi, Tıbbi Görüntüleme, Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik, Yaşlı Bakımı, İlk ve Acil Yardım ve Tıbbi Laboratuvar Teknikleri programlarında öğrenim gören toplam 198 öğrenciye uygulanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı Tablo 1'de gösterildiği gibidir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular (N=198)

Özellikler	Grup	n	%
Cinsiyet	Kadın	132	66.7
	Erkek	66	33.3
Medeni durum	Evli	5	2.5
	Bekar	192	97
	Boşanmış	1	0.5
Yaş	18-25	191	96.5
	26 ve üstü	7	3.5
Eğitim düzeyi	Lise	32	16.2
	Ön Lisans	161	81.3
	Lisans-Lisansüstü	5	2.5
Okuduğu Bölüm	Yaşlı Bakım	36	18.2
	Anestezi	32	16.2
	Tıbbi Laboratuvar	34	17.2
	Tıbbi Sekreterlik	27	13.6
	Tıbbi Görüntüleme	29	14.6
	İlk ve Acil Yardım	40	20.2
Toplam		198	100

Çalışmaya katılan öğrencilerin %66.7'si bayanlardan oluşmaktadır, %96.5'i 18-25 yaş aralığındadır. Çalışmanın evrenini %20.2 İlk ve Acil Yardım, %18.2 Yaşlı Bakım, %17.2 Tıbbi Laboratuvar Teknikleri, %16.2 Anestezi, %14.6 Tıbbi Görüntüleme Teknikleri, %13.6 Tıbbi Dokümantasyon ve Sekreterlik öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %81.3'ü önlisans, %16.2'si lise mezunudur.

Araştırma kapsamında yer alan öğrencilerin manevi destek algılarına ilişkin bilgi, bilgi alma ve manevi destek uygulamalarına göre dağılımları Tablo 2 'de verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Manevi Desteğe İlişkin Bilgi, Bilgi Alma ve Uygulama Durumlarına Göre Dağılımları

Özellikler		n	%
Maneviyat ve manevi bakımla ilgili bilgi sahibi olma	Evet	124	62.6
	Hayır	74	37.4
Maneviyat ve manevi bakımla ilgili eğitim alma	Evet	40	20.2
	Hayır	158	79.8
Manevi bakımla ilgili bilgi alma yolları	Mesleki eğitim süreci	29	14.6
	Hizmet içi eğitim	9	4.5
	Bilimsel etkinlik/ yayınlardan	1	0.5
	Basın organlarından	1	0.5
Alınan eğitim/bilginin yeterliliği	Evet	17	8.6
	Hayır	23	11.6
Hastaların manevi gereksinimlerini önemseme	Evet	182	91.9
	Hayır	16	8.1
Hastalara manevi destek uygulama	Evet	157	79.3
	Hayır	41	20.7
Manevi desteğin hastaların iyileşmesinde etkilidir	Evet	191	96.5
	Hayır	7	3.5
Toplam		198	100

Çalışmaya katılan öğrencilerin %62.6'sı manevi destek konusunda bilgilerinin olduğunu, %79.8'i daha önceden manevi destek konusunda herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Eğitim alanların %14.6'sı mesleki eğitim sürecinde bilgi aldıklarını, %11.6'sı aldıkları eğitimin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilere hastaların manevi gereksinimlerini önemsiyor musunuz? sorusu yöneltilmiş %91.9'u manevi gereksinimleri önemsediklerini belirtmişlerdir. %79.3'ü manevi destek uyguladıklarını, %96.5'i uygulanacak manevi desteğin, hastaların iyileşmelerinde olumlu etki edeceğini belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında yer alan öğrencilerin manevi destek algılarına göre dağılımları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Manevi Destek Algılarının Dağılımı

	n	%
Hastanın elini tutmak ve hastayı dinlemek	142	71.7
Hastanın mahremiyetine saygı duymak	131	66.2
Hastanın yoga vb. etkinlikleri yapmasına olanak sağlamak	53	26.8
Hastanın bir din görevlisi ile görüşmesini sağlamak	56	28.3
Hastanın yakınları ile görüşmesini sağlamak	111	56.1
Hastaya müzik dinletip, film izleterek dikkatinin başka yöne çekilmesini sağlamak	95	48.0
Hastanın namaz kılmasını ve kuran okumasını sağlamak	69	34.8
Hastanın dua etmesine uygun ortam hazırlamak	77	38.9

Öğrencilere manevi destekten ne anlıyorsunuz? sorusu yöneltilmiş ve şıklardan birden fazlasını seçebilecekleri söylenmiştir. %71.7’si hastanın elini tutmak ve hastayı dinlemek, %66.2’si hastanın mahremiyetine saygı duymak, %56.1’i hastaların yakınları ile görüşmelerini sağlamak olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırma kapsamında yer alan öğrencilerin manevi destek uygulamalarına göre dağılımları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Manevi Destek Uygulamalarının Dağılımı

	n	%
Hastaları dinliyorum ve kendilerini ifade etmelerini sağlıyorum	137	69.2
Hastaları kuran okumaya ve namaz kılmaya teşvik ediyorum	20	10.1
Hastalar isterlerse hastaneye bir din görevlisi çağırıyorum	14	7.1
Hastaların mahremiyetinin gizli tutulmasına özen gösteriyorum	70	35.4
Hastaların müzik, dizi, film vb. programları izleyerek dikkatlerinin başka yöne çekilmesini sağlıyorum	41	20.7
Hastaların ibadetlerini yapabilecekleri uygun ortamları hazırlıyorum	27	13.6
Hastaların yakınları ile görüşmelerini sağlıyorum	50	25.3

Öğrencilere manevi destek olarak uyguladıkları yöntemler sorulmuş; %69.2’si hastalarını dinlediklerini ve kendilerini ifade etmelerini sağladıklarını, %35.4’ü ise hastaların mahremiyetlerinin gizli tutulmasına özen gösterdiklerini belirtmişlerdir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmaya katılan katılımcıların %66.7’si kadınlardan, %33.3’ü erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların %81.3’nün eğitim durumunun önlisans olması çalışmanın meslek yüksekokulunda yapılmasından dolayıdır. Esendir’in (2016), sağlık çalışanları üzerine yapmış olduğu çalışmada da katılımcıların %66’sının bayanlardan oluştuğu bildirilmiştir.

Katılımcıların %62.6’sının manevi destekle ilgili bilgilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların %79.8’inin manevi destekle ilgili daha önceden herhangi bir eğitim almadıkları, manevi destekle ilgili eğitim alanların; %14.6’sının mesleki eğitim süreci içerisinde eğitim aldıkları, %4.5’inin hizmet içi eğitimlerde bilgi aldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların %91.4’ü manevi destek konusunda aldıkları eğitimin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Esendir’in (2016) yapmış olduğu çalışmada; katılımcıların %55.4’nün manevi bakımla ilgili bilgilerinin olmadığı, bilgisi olanların %42’sinin hizmet içi eğitim ve %26’sının manevi bakımla ilgili yayın/makalelerden bilgi aldıkları ifade

edilmiştir. Akgün Kostak, Çelikkalp ve Demir (2010) yapmış oldukları çalışmada, katılımcıların %62.7'si manevi bakım konusunu daha önceden duydukları, %84.5'nin manevi bakım konusunda bilgi almadıkları belirtilmiştir. Yılmaz ve Okyay (2009) yaptıkları çalışmada, katılımcıların %34.8'inin maneviyat ve manevi bakım konusunda daha önceden bilgi aldıklarını belirtmişlerdir. Narayanasamy ve Owens (2001) tarafından yapılan çalışmada, hemşirelerin, hastalarının manevi gereksinimlerinden yeterince haberdar olmadığı ve hemşirelik bakım planının oluşturulmasında manevi bakıma ilişkin bilgilerinin yetersiz olduğu saptanmıştır. Baldacchino ve Draper (2006) Malta'da manevi bakımla ilgili olarak hemşirelerin sorumluluklarını belirlemek amacı ile yaptıkları çalışmada, hemşirelerin eğitim aldıkları dönemlerde yeterli bilgi almamaları nedeni ile manevi bakım vermede kendilerini yeterli görmediklerini belirtmiştir. Ross'un (2006) yaptığı çalışmada; hemşirelerin, hastaların manevi gereksinimlerine ilişkin bilgilerinin çok sınırlı olduğunu, manevi bakımı tanımlamada zorlandıklarını ve manevi gereksinimlerini karşılayabilmeleri için eğitimlerinin yetersiz olduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. Çalışmada, hemşirelerin manevi bakım konusunda bilgi düzeylerine ilişkin bulguların literatürle uyumlu olduğu görülmektedir.

Katılımcılardan %91.9'u hastaların manevi gereksinimlerini önemsediklerini, %79.3'ü hastalarına manevi destek uyguladıklarını, %69.2'si hastalarını dinlediğini ve kendilerini ifade etmelerini sağladıklarını, %35.3'ü hastaların mahremiyetinin gizli tutulmasına özen gösterdiğini ve %25.3'ü hastaların yakınları ile görüşmelerini sağladıklarını belirtmiştir. Akgün Kostak ve ark. (2010) yapmış oldukları çalışmada katılımcıların %71.9'unun hastalarına manevi bakım vermediklerini ifade etmişlerdir. Esendir (2016) yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların hastalarına uyguladıkları manevi bakımları sırasıyla, %31'i manevi bakım verirken güler yüzlü ve ilgili davranıyorum, %%28'i hastalarımı dinliyorum, %21'i ibadet etmek istediklerinde onlara ortam hazırlıyorum ve %20'si de gerektiğinde yakınları ile görüşmelerini sağlıyorum şeklinde ifadeler olduğunu belirtmiştir. Çalışmada, öğrencilerin manevi destek uygulamalarına ilişkin bulgularının literatürle uyumlu olmadığı görülmektedir. Çalışmada, katılımcıların, manevi destek olarak hastalarını dinlemesi ve kendilerini ifade etmelerini sağlamaları manevi destek uygulama açısından önemli bir özellik olarak görülmektedir.

Çalışmadan çıkan sonuca göre katılımcıların manevi destek konusunda eğitimlerinin olmadığı, uygulanacak manevi desteğin ise hastalara yarar sağlayacağı düşüncesi görülmektedir. Öğrencilere mesleki eğitim süreçlerinde ve hizmet içi eğitimlerde manevi destek konusunda bilgi verilerek hastalarına uygulamaları konusunda teşvik edilmesi önemli bir sonuç olarak görülmektedir.

KAYNAKLAR

- AKGÜN KOSTAK, M., ÇELİKKALP, Ü. ve DEMİR, M. (2010). Hemşire ve Ebelerin Maneviyat ve Manevi Bakıma İlişkin Düşünceleri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, Sempozyum Özel Sayısı, 218-225.
- BALDACCHINO, D. & DRAPER, P. (2006). Spiritual Coping Strategies: A Review of the Nursing Research Literature. *Journal of Advanced Nursing*, 34(6), 833-841.
- ERGÜL, Ş. ve BAYIK, A. (2004). Hemşirelik ve Manevi Bakım. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 8(1),37 45.
- ESENDİR, N. (2016). *Sağlık Çalışanlarının Maneviyat ve Manevi Bakım Algısı, İstanbul Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Çanakkale.
- KARAGÜL, A. (2012). Manevi Bakım: Anlamı, Önemi, Yöntemi ve Eğitimi (Hollanda Örneği). *Dini Araştırmalar Dergisi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 14(40),5-27.
- MOLLAOĞLU, H. (2013). Hastane Hizmetleri Bağlamında Manevi Bakım ve New York Healthcare Chaplaincy Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- NARAYANASAMY, A. and OWENS, J. (2001). A Critical Incident Study of Nurses 'Responses to the Spiritual Needs of Their. *Journal of Advanced Nursing*, 33, 446-455.
- ROSS, L. (2006). Spiritual Care in Nursing: An Overview of the Research to Date. *Journal of Clinical Nursing*, 15,852-862.

- SÜLÜ, E. (2006). *Yoğun Bakımda Yatan Çocuk Hastaların Annelerinin Manevi Bakım (Spiritüel Bakım) Gereksinimleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- YILMAZ, M. ve OKYAY, N. (2009). Hemşirelerin Maneviyat ve Manevi Bakıma İlişkin Görüşleri. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 11(3),41-52.